

ТРИБУНА ДОКТОРАНТА, АСПІРАНТА І ЗДОБУВАЧА

УДК 343.241.4

ОКРЕМІ ПИТАННЯ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ СЛУЖБОВОГО ОБМЕЖЕННЯ ДЛЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗАЛЕЖНО ВІД ЗМІНИ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ В ДЕРЖАВІ

Т. Б. Ніколаєнко, кандидат юридичних наук, доцент, докторант Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

Постановка проблеми. Тимчасова окупація частини території України, тривалий збройний конфлікт у її східних регіонах зумовили подальше продовження реформування та вдосконалення доктринальних положень воєнної політики України, формування сектору безпеки та оборони з виконання основних завдань у сфері оборони, захисту державного суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності держави, захисту конституційного ладу, а також законних прав та інтересів громадян. Згідно з положеннями Стратегії національної безпеки України, Воєнної доктрини, Концепції розвитку сектору безпеки та оборони України створення нової системи забезпечення національної безпеки України неможливо без відповідного реформування Збройних Сил України (далі – ЗСУ) та зміцнення військової дисципліни та правопорядку в її рядах. Недооцінення дисципліни і правопорядку призводить до негативних наслідків в умовах як існування воєнних колективів, так і її забезпечення на рівні міжнародних відносин.

За останніми даними судової статистики, з початку розв'язання воєнного конфлікту рівень військової дисципліни значно погіршився і, як результат, зросла військова злочинність. Станом на січень

2017 р. показники цієї злочинності становили 3,42% від загальної кількості всіх злочинів [1], у той же час як у 2012 р. – вони складали 0,17% [2]. Це вимагало негайного реагування. У лютому 2015 р. Радою національної безпеки і оборони України було прийнято рішення щодо посилення кримінальної відповідальності за вчинення окремих злочинів проти встановленого порядку несення військової служби під час дії особливого періоду [3]. Проте такі кроки з урахуванням вимог міжнародної спільноти та змісту законодавчих ініціатив держави щодо орієнтування на поширення застосування альтернативних позбавленню волі видів кримінальних покарань потребували узгодження нормативності застосування відносно різних категорій військовослужбовців у зв'язку зі зміною правового становища в державі. Це, зокрема, стосується такого покарання, як службове обмеження для військовослужбовців.

Узагалі цей вид покарання в системі покарань є доволі «молодим». Але його існування на теренах сучасного законодавства не можна визначити як якийсь нововведення чи запозичення. Історичний екскурс у вітчизняне минуле свідчить, що ще в XIX ст. були закладені підвалини його існування. Так, у положеннях Військового Статуту про покарання 1869 р. (статті 61, 64) була визначена можливість застосування до військовослужбовців такого кримінального покарання (виправного), як вирахування із грошового утримання певної суми протягом визначеного строку, щодо військовослужбовців вищих чинів (у вигляді основного самостійного покарання) та нижчих чинів – у разі необхідності відшкодування за заподіяну шкоду та збитки і неспроможності останніх заплатити повністю чи частково накладені грошові зобов'язання [4]. У період Північної війни, підвищеного рівня напруги щодо військової дисципліни, нормативне існування такого виду покарань насамперед переслідувало мету охорони головних засад армії у воєнний час (підлеглості, чиношанування, покори) та дотримання їх «завжди та й усюди». Саме такий порядок, як зазначав П. О. Бобровський, з виключністю існування якостей військової дисципліни на відміну від цивільного побуту Петро I намагався утвердити у військах [5, с. 40]. Лише в умовах військової влади, обстановки військового побуту посилені заходи військово-виховного характеру щодо винного та збере-

ження умов навчання військовослужбовця військовій справі є більш результативними в досягненні мети покарання [6, с. 18].

Не будь-яке протиправне діяння, вчинене військовослужбовцем, потребує визнання його непридатним для військової служби та є показником його моральної зіпсованості. Безпечність, недолік уваги, захоплення, легковажність нерідко, на думку В. В. Сивова, лежать в основі таких злочинів. А збільшення в таких випадках тягаря покарання є не лише зайвим, але й не відповідає основним умовам кримінального закону: співрозмірність кари та вини [7, с. 15].

Але зі встановленням радянської влади, в умовах гострої боротьби за утвердження нового ладу, революційного правопорядку, посилення кримінальної репресії, таке покарання було витиснуто. І лише згодом, із здобуттям Україною своєї незалежності, у кримінальному законодавстві відновлюється такий вид покарання. З датою свого народження службові обмеження для військовослужбовців поступово отримують практичність своєї реалізації. Навіть на загальному тлі тенденції широкого застосування покарань у виді позбавлення волі показники застосування службових обмежень поступово збільшуються.

Початок воєнної агресії на Сході держави вніс свої корективи. Необхідність посилення кримінальної відповідальності стосовно військовослужбовців під час дії особливого періоду зумовила, з одного боку, перегляд санкцій Кримінального кодексу України (далі – КК України) щодо діянь у сфері порушення порядку несення військової служби, з другого – зневілювання будь-яких особливостей стосовно призначення кримінальних покарань відносно військовослужбовців у результаті зміни правового становища в державі та видів проходження військової служби.

Метою нашої статті є дослідження особливостей правового регулювання покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців з урахуванням змін правового становища в державі і видів проходження військової служби через призму їх правового статусу та проходження військової служби в мирний час та особливий період.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням кримінально-правового аналізу законодавства щодо регулювання порядку та умов застосування покарання у виді службових обмежень для

військовослужбовців у юридичній літературі приділялося чимало уваги. У своїх дослідженнях такі вчені, як: Ф. В. Грушин, Т. А. Денисова, А. В. Звонов, О. Л. Карабанов, Є. В. Лядов, В. Н. Орлов, В. Н. Петрашев, Ю. А. Пономаренко, В. В. Сивов, А. Х. Степанюк, Н. С. Таганцев, А. А. Толкаченко, С. З. Тулін, М. Д. Шаргородський та ін., здебільшого висвітлювали окремі аспекти сутності та змісту покарання. Проте зміни правового становища держави на тлі реформування ЗСУ зумовили дещо по-іншому звернутися до аспектів кримінально-правового регулювання зазначеного виду покарання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кримінальне покарання як феномен систематизації правових, філософських, соціальних, психологічних аспектів постійно перебуває в полі зору прискіпливої уваги вчених. Без всебічного та ґрунтовного висвітлення його особливостей, суті та змісту не можна досягнути його розуміння.

Ще в минулому столітті між провідними радянськими вченими-юристами (А. А. Піонтковським, М. О. Біляєвим, В. Е. Квашисом, М. Д. Шаргородським) та сучасними науковцями (Ю. В. Бауліним, В. І. Борисовим, Т. А. Денисовою, В. М. Орловим, А. Х. Степанюком, Є. В. Фесенком та ін.) точилася дискусія з приводу розуміння кари як змісту, мети та суті покарання. Одні зазначали, що покарання за своєю суттю є карою, що має передбачати певні обмеження та страждання для особи, відплатою за вчинений злочин [8, с. 25]. Інші вважали, що кара не є жорсткою помстою чи відплатою особі з боку держави за вчинений злочин, а є орієнтованим законодавцем комплексом обмежень його прав та свобод, відчутним та достатнім для досягнення основних цілей покарання. На думку третіх, кара є метою покарання, а його сутність – зазнавання засудженим певних втрат і страждань [9, с. 100–101]. На думку деяких учених, зміст покарання визначався його карою – позбавленням або обмеженням прав і свобод особи, засудженої за вчинення злочину [10, с. 154], або, навпаки, – карою, що не конкретизована у змісті покарання в цілому чи конкретному його виді, а є його головною якістю в цілому та є його суттю. Так само можна вести мову про кару, що властива конкретному виду покарання [11, с. 11]. Чи, як зазначає І. Г. Богатирьов, зміст покарання передбачає правовий стан засуд-

дженого, в якому незалежно від виду покарання на перший план виступає обмеження певної групи суб'єктивних прав і свобод [12, с. 64]. Саме «карність», як переконає Т. А. Денисова, є сутністю, внутрішнім змістом кримінального покарання. Завдяки йому засуджений позбавляється певних благ, переваг, пільг, зазнає обмежень, позбавлень, а держава зі свого боку примушує винного до виконання певних обов'язків [13].

Проте, не занурюючись у дискусійність питання розуміння кари як змісту, мети та суті покарання, зазначимо, що така неоднозначність відобразилася і на розумінні суті та змісту покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців.

Досягнення мети покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців в умовах подальшого проходження військової служби без ізоляції від суспільства законодавцем позиціонується як пріоритетне. Таке обмеження по військовій службі передбачає певний вплив на особу засудженого, де поєднуються заходи матеріального характеру та сувора дисципліна, засоби військового виховання та виправного впливу. При цьому взаємозв'язок чи навіть взаємозалежність кримінально-правових заходів та засобів військового виховання повинні в єдності правового поля їх регулювання впливати на досягнення кінцевого ефекту мети покарання.

Чинне законодавство України в межах диспозиції ст. 58 КК України з визначенням каральних властивостей покарання залишило поза увагою особливості правового становища військовослужбовців у межах залишення їх у військовому колективі, необхідність впливу на них з можливою зміною правового становища в державі. Зокрема, це стосується насамперед категорії осіб військовослужбовців залежно від виду проходження ними військової служби.

Відповідно до диспозиції ч. 1 ст. 58 КК України покарання у виді службового обмеження для військовослужбовців застосовується до всіх категорій засуджених військовослужбовців, крім військовослужбовців строкової служби. Згідно з положеннями Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» (ст. 2) військовослужбовці строкової служби – це військовослужбовці, які проходять військову службу в добровільному порядку (за контрактом) чи за призовом.

Проте з виникненням небезпеки державній незалежності України, реальних загроз її територіальній цілісності, загостренням суспільно-політичної ситуації на Кримському півострові, а також створенням незаконних збройних формувань на Сході держави ситуація змінилась. З'явилась необхідність оголошення та проведення часткової мобілізації. Для її забезпечення було проведено призов військовозобов'язаних, у тому числі резервістів. Нормативна база потребувала негайних змін. Урегулювання проведення заходів часткової мобілізації в стислі терміни, вирішення завдань щодо створення умов для здійснення комплектування ЗСУ та інших військових формувань, забезпечення правового захисту військовослужбовців, призваних під час мобілізації, підвищення рівня їх мотивації щодо проходження служби у військовому резерві як у мирний час, так і під час особливого періоду, а також окремі аспекти відповідальності за порушення законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку та мобілізацію були визначені пріоритетними. Урегулювання статусу резервістів та запровадження такого нового виду проходження військової служби, як військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, зазнали також змін.

Проте масовість потрапляння в ряди військовослужбовців досить різного контингенту позначилась і на дисципліні: масштабність грубого порушення військової дисципліни (особливо в місцях зладження бойових підрозділів, у районах проведення АТО), самовільне залишення військової частини та місць несення служб, збільшення кількості вчинення злочинів проти порядку підлеглості, зловживання спиртними напоями тощо. Для належного забезпечення правопорядку та військової дисципліни законодавцем були вжиті заходи щодо посилення кримінального впливу на порушників у разі вчинення ними військових злочинів в умовах дії особливого періоду. Однак поряд із цим залишилися поза увагою питання нормативної узгодженості правового врегулювання диференційованої відповідальності різних категорій військовослужбовців залежно від видів проходження ними військової служби. З розширенням видів проходження військової служби положення КК України не зазнали жодних змін, пов'язаних із цим.

Згідно з чинною редакцією ст. 58 КК України покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців застосовується для всіх категорій військовослужбовців, які проходять військову службу за контрактом чи за призовом (за винятком військовослужбовців строкової служби).

Стосовно військовослужбовців-контрактників застосування цього покарання з урахуванням особливості каральної властивості покарання у виді залишення засудженого на службі обумовлюється насамперед доцільністю збереження необхідних військових кадрів, забезпечення бойової готовності ЗСУ та інших військових формувань, а також можливістю досягнення мети покарання в межах колективу.

Щодо призовників, то вести мову про доцільність збереження цих військових кадрів із забезпеченням бойової готовності ЗСУ та інших військових формувань є доволі сумнівним. Саме розуміння проходження військової служби «за призовом» зумовлює примусовість виконання військовозобов'язаними свого обов'язку щодо проходження військової служби. Рівень професійно-психологічного відбору кожного з прискіпливим ставленням до вивчення індивідуально-психологічних якостей є відповідним. Порушення ними закону під час особливого періоду є не лише небезпечним, а й становить пряму загрозу військовій дисципліні, безпеці взагалі, безпеці колективу, військового формування, державі в цілому. Наявність високих бойових, морально-психологічних якостей військовослужбовця на ґрунті патріотизму, свідомого ставлення до виконання військового обов'язку, вірності Військовій присязі, особистої вимогливості не сумісні з порушенням військової дисципліни в складних умовах. Дисципліна зобов'язує кожного військовослужбовця дотримуватися Конституції та законів України, Військової присяги, неухильно виконувати вимоги військових статутів, накази командирів; поводитися з гідністю й честю, не допускати самому і стримувати інших від негідних вчинків. Дисципліна у військовій частині (підрозділі), закладі, установі та організації визначається здатністю особового складу виконувати у повному обсязі та в строк поставлені завдання; морально-психологічним станом особового складу; спроможністю командирів (начальників) підтримувати її на

належному рівні. Крім того, як показує аналіз практики, кількість військовослужбовців, притягнутих до кримінальної відповідальності з початку розв'язання воєнного конфлікту на Сході держави та оголошення часткової мобілізації, збільшилась у 20 разів. При цьому питома вага злочинів становила щодо самовільного залишення військової частини або місця служби (77,5%) [14] з перевагою військовослужбовців, призваних за мобілізацією, на особливий період (83,3%).

З урахуванням особливостей проведення оборонної реформи в Україні, ускладненої воєнно-політичною, оперативно-стратегічною ситуацією, в рамках комплексного огляду сектору безпеки та оборони, з оцінкою стану воєнної безпеки держави, АТО та незавершеністю переходу на контрактний принцип комплектування реформа повинна відповідати актуальним проблемам оборони України, зміцненню спроможностей її сил, підвищенню готовності до виконання завдань за призначенням. Імплементация реформ, необхідних для адекватного реагування на загрози національній безпеці у воєнній сфері, для захисту держави, її суверенітету, територіальної цілісності та непорушності державних кордонів повинна відповідати реаліям сьогодення в умовах існування незавершеного збройного конфлікту, окупації частини території держави з мінімізацією негативного впливу на її бойову готовність та підвищення здатності до виконання завдань оборони та ефективного реагування на воєнні загрози. Досягнення поставлених завдань з урахуванням пріоритетності професіоналізації сил оборони та створення необхідного військового резерву, реалізація воєнної політики України та розвитку сил оборони зосереджені на професійності підготовки кадрів, комплектуванні кадрового потенціалу ЗСУ та інших складових сил оборони підготовленим та мотивованим особовим складом з високими морально-діловими якостями, здатним якісно вирішувати складні військово-професійні завдання в мирний час та особливий період. Безпосередньо реформування системи мобілізації та мобілізаційної підготовки, створення військового резерву на основі базових європейських підходів з урахуванням набутого досвіду у створенні військового оперативного резерву першої черги (Єдиного державного реєстру військовозобов'язаних для забезпе-

чення військового обліку громадян України) здійснюються з оновленням нормативно-правової бази у сфері оборони щодо ефективності концептуальних підходів у сфері оборонного планування, з удосконаленням нормативно-правових актів у сфері мобілізаційної підготовки та мобілізації в державі з урахуванням набутого досвіду проведення заходів часткової мобілізації [15].

На жаль, застарілість норм у сфері правового регулювання відповідальності військовослужбовців у разі порушення норм у сфері оборонного планування, проведення мобілізаційної підготовки та мобілізації не відповідає їх нормативному врегулюванню. Немає моделі правового регулювання нормативної узгодженості реформ у секторі безпеки та оборони з особливостями кримінальної відповідальності її суб'єктів. Тому питання щодо доцільності існування непорушності норм КК України щодо відповідальності та покарання військовослужбовців без відповідних урахувань, проведених у сфері оборонних реформ, є доволі актуальним.

У тих державах, де існує аналогічне покарання, питання нормативного врегулювання категорій військовослужбовців, до яких можливе його застосування, визначено однозначно. Зокрема, у Кримінальних кодексах Азербайджанської Республіки, Республіки Білорусь, Республіки Таджикистан, Російської Федерації, Туркменистану, Узбекистану застосування покарання у виді «обмеження по військовій службі» можливе лише щодо військовослужбовців, які проходять військову службу: за контрактом, у добровільному порядку чи за обов'язком (згідно із Законом Туркменистану «Про військовий обов'язок і військову службу» військова служба за обов'язком є спеціальним видом державної служби, яку громадяни проходять на добровільній основі в збройних силах та інших військових формуваннях держави відповідно до закону). І лише в законодавстві Грузії відсутня згадка про категорії військовослужбовців.

Позиція останнього є доволі вмотивованою. З одного боку, ним надається широка можливість ореолу дії його положень відносно всіх категорій військовослужбовців незалежно від виду проходження ними військової служби. З іншого боку – бажанням останнього переходу на виключність існування професійної військової служби. Хоча за Законом Грузії «Про військовий обов'язок і військову служ-

бу» й існує диференціація військової служби на: обов'язкову військову службу, контрактну (професійну), кадрову військову та резервну (в період воєнних зборів чи проходження військової служби), утім у 2015 р. членом парламенту Грузії Зурабом Джапарідзе був внесений законопроект щодо необхідності скасування обов'язкової військової служби, обов'язкової резервної служби та переходу на створення військово-професійної армії.

Проте війна з Росією змінила політику Грузії. Стратегія оборони держави визначала, що головним фактором планування національної оборони і безпеки залишається загроза широкомасштабної агресії. Пріоритетність розвитку системи оборони відзначилась тотальністю забезпечення оборони. Обов'язкова військова служба та служба резерву, на їхню думку, є доволі важливими елементами тотальної оборони і в кризисній (воєнній) обстановці є підтримкою активного компоненту Збройних сил Грузії. Відповідно питання правового регулювання військової служби в мирний час, особливий період та період воєнного стану залишилися актуальними.

Аналогічна ситуація склалася в нашій державі. Питання диференціації відповідальності військовослужбовців залежно від виду проходження ними військової служби та правового становища в державі є досить гострими. Аспекти правового регулювання покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців з урахуванням особливостей їх правового статусу не втрачають своєї важливості.

Висновки. Покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців слід визначити для категорії військовослужбовців, які проходять військову службу в добровільному порядку (за контрактом). Застосування цього покарання в разі зміни правового становища в державі слід розглядати як можливість. Ореол дії покарання стосовно військовослужбовців, які проходять військову службу за призовом, виключити із суб'єктів їх застосування. Перспективами подальших розвідок у цьому напрямі є дослідження питань диференційованого підходу до нормативного врегулювання призначення покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців у випадках, визначених законодавством.

Перелік літератури

1. Звіт про склад засуджених за 2016 р. Форма 7. *Офіційний веб-портал судової влади України*. URL: http://court.gov.ua/sudova_statystyka/2016_zvit/ (дата звернення: 20.04.2017).
2. Звіт про склад засуджених за 2012 р. Форма 7. *Офіційний веб-портал Судової влади України*. URL: http://court.gov.ua/sudova_statystyka/52013/ (дата звернення: 20.04.2017).
3. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за окремі військові злочини: Закон України від 12.02.2015 № 194-VIII. *Офіц. вісн. України*. 2015. № 18. С. 54. Ст. 480.
4. Воинский уставъ о наказаняхъ / состав. Д. Ф. Огневъ, ред. А. С. Лыкошинъ. 6-е изд., испр, доп. Пг.: Тип. В. А. Березовскій, 1916. 369 с.
5. Бобровский П. О. Беседы о военныхъ законахъ Петра I Великаго: монография. СПб.: Тип. Департамента Уделовъ, 1890. 40 с.
6. Друцкой С. А. Лекции по военно-уголовному праву: Часть общая. Вып. 4. СПб.: Лит. Екат. печ. дело, 1912. Т. 1. Учении [!] о воинском наказании. 1912. [4]. 289 с.
7. Сивов В. В. Специальные виды уголовных наказаний, применяемых к военнотрудовым учреждениям: уголовно-правовой и уголовно-исполнительный аспекты: монография. М.: Юрлитинформ, 2013. 192 с.
8. Беляев Н. А Цели наказания и средства их достижения в исправительно-трудовых учреждениях. Л.: Изд-во Ленинград. ун-та, 1963. 186 с.
9. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. 2-ге вид., перероб. та допов. / відп. ред. С. С. Яценко. Київ: А. С. К., 2003. 976 с.
10. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 9-те вид., перероб. та допов. Київ: Юрид. думка, 2012. 1316 с.
11. Наказание и исправление преступников: пособие / ред. Ю. М. Антонян. М.: Изд-во ВНИИ МВД России, 1992. 392 с.
12. Богатирьев І. Г. Кримінальні покарання, не пов'язані з позбавленням волі (теорія і практика їх виконання кримінально-виконавчою інспекцією): дис. ... д-ра юрид. наук. Київ. 2006.
13. Денисова Т. А. Покарання: кримінально-правовий, кримінологічний та кримінально-виконавчий аналіз: монографія. Запоріжжя: КПУ, 2007. 288 с.
14. Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення за січень-грудень 2016 року. *Офіційний веб-сайт Генеральної прокуратури України*. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=112661&libid=100820# (дата звернення: 01.05.2017).

15. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 травня 2016 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України»: Указ Президента України від 06.06.2016 №240/2016. *Офіц. вісн. Президента України*. 2016. №17. С. 10. Ст. 466.

Транслітерація переліку літератури

1. Zvit pro sklad zasudzhennykh: Sudova statystyka za 2016 r. [Report on the composition of prisoners: Judicial statistics] (2015). Available: http://court.gov.ua/sudova_statystyka/2016_zvit/ [in Ukrainian].

2. Zvit pro sklad zasudzhennykh: Sudova statystyka za 2012 r. [Report on the composition of prisoners: Judicial statistics] (2015). Available: http://court.gov.ua/sudova_statystyka/52013/ [in Ukrainian].

3. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy shchodo posylennia vidpovidalnosti za okremi viiskovi zlochyny: zakon Ukrainy vid 12.02.2015 r. №194-VIII [On Amendments to the Criminal Code of Ukraine concerning strengthening of responsibility for certain war crimes]: Official Bulletin of Ukraine – Law of Ukraine, 18, 54 [in Ukrainian].

4. D. F. Ohnev (1916) Voynskii ustavъ o nakazaniakh [Military regulations on penalties]. Petrograd: Typography of V. A. Berezovsky [in Russian].

5. Bobrovskiy P. O. (1890) Besedy o voennykhъ zakonakhъ Petra I Velykaho [Conversations about the military laws of Peter the Great] St. Petersburg: Typography of the Department of Udeleh [in Russian].

6. Drutskoi S. A. (1912) Lektsyy po voenno-uholovnomu pravu: Chast obshchaia [Lectures on military-criminal law: Part of the general] St. Petersburg: [in Russian].

7. Syvov V. V. Spetsyalnye vydy uholovnykh nakazaniy, prymeniaemykh k voennosluzhashchym: uholovno-pravovoi y uholovno-yspolnytelnyy aspekty [Special types of criminal penalties applicable to military personnel: criminal law and penal enforcement aspects] Moscow: Yurlitinform [in Russian].

8. Beliaev, N. A (1963) Tsely nakazaniya y sredstva ykh dostyazheniya v uspravytelno-trudovykh uchrezhdeniyakh [Objectives of punishment and sredstva s achievements in Correctional trudovykh-Uchrezhdenie] Leningrad [in Russian].

9. Yatsenko, S. S. (2003) Naukovo-praktychnyi komentar do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy [Scientific-practical commentary to the Criminal Code of Ukraine] Kiev, A. S. K [in Ukrainian].

10. Melnyk M. I., Khavroniuk M. I. (2012) Naukovo-praktychnyi komentar do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy [Scientific-practical commentary to the Criminal Code of Ukraine] Kiev: Yurydychna dumka [in Ukrainian].

11. Antonian, Yu. M. (1992) Nakazanye y uspravlenye prestupnykov [Punishment and correction of criminals] Moscow[in Russian].
12. Bohatyrov, I. H. (2006) Kryriminalni pokarannia, ne poviazani z pozbavlenniam voli (teorii i praktyka yikh vykonannia kryriminalno-vykonavchoiu inspektsiieiu) [Criminal penalties which are not connected with imprisonment (theory and practical implementation by probation offices)] Kiev [in Ukrainian].
13. Denysova, T. A. (2007) Pokarannia: kryriminalno-pravovyi, kryminolohichniy ta kryriminalno-vykonavchyi analiz [Penalty: criminal-legal, criminological and criminal-executive analysis] Zaporizhzhia: KPU [in Ukrainian].
14. Iedyniy zvit pro osib, yaki vchynyly kryriminalni pravoporushennia za sichen-hruden 2016 roku [generalization of the persons who have committed criminal offenses in January-December 2016] Available: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=112661&libid=100820# [in Russian].
15. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 20 travnia 2016 roku «Pro Stratehichnyi oboronnyi biuletен Ukrainy»: Ukaz Prezzydenta Ukrainy vid 06.06.2016 р. №240/2016 [Ukraine's Strategic Defense Bulletin: Decree of the President of Ukraine of 26.05.2015 r. №287/2015]. Official Bulletin of Ukrain – Law of Ukraine, 17, 10 [in Ukrainian].

Ніколаєнко Т. Б. Окремі питання нормативного регулювання покарання у виді службового обмеження для військовослужбовців залежно від зміни правового режиму в державі

У статті досліджено питання необхідності правового врегулювання покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців різних категорій, які проходять військову службу за контрактом та призовом, у зв'язку зі зміною правового становища в державі. З виникненням небезпеки для державної незалежності України, реальних загроз її територіальній цілісності, необхідністю проведення часткової мобілізації постали питання правового врегулювання статусу осіб, призваних за мобілізацією, на особливий період. Одним із кроків стало запровадження нового виду проходження військової служби. Це залишилося поза увагою законодавця в питаннях правового регулювання покарань, що можуть застосовуватися до різних категорій військовослужбовців. Автором звернуто увагу на актуальність такого дослідження. Обґрунтовано необхідність реалізації покарання у виді службових обмежень для категорії військовослужбовців, які проходять військову службу за контрактом, з відповідними обмеженнями щодо інших категорій військовослужбовців.

Ключові слова: службові обмеження для військовослужбовців, військова служба за контрактом, військова служба за призовом, особливий період.

Николаенко Т. Б. Отдельные вопросы нормативного урегулирования наказания в виде служебного ограничения для военнослужащих в зависимости от изменения правового режима в государстве

В статье исследуются вопросы необходимости правового регулирования наказания в виде служебных ограничений для военнослужащих различных категорий, проходящих военную службу по контракту и по призыву, в связи с изменением правового положения в государстве. С возникновением опасности для государственной независимости Украины, реальных угроз ее территориальной целостности, необходимостью проведения частичной мобилизации возникли вопросы правового урегулирования статуса лиц, призванных по мобилизации, на особый период. Одним из шагов стало введение нового вида военной службы. Это осталось без внимания законодателя в вопросах правового регулирования наказаний, применяемых к различным категориям военнослужащих. Автором обращено внимание на актуальность такого исследования. Обоснована необходимость реализации наказания в виде служебных ограничений для категории военнослужащих, проходящих военную службу по контракту, с соответствующими ограничениями для других категорий военнослужащих.

Ключевые слова: ограничение по военной службе, военная служба по контракту, военная служба по призыву, особый период.

Nikolaienko T. B. Some issues of standard regulation of punishment as service restriction for military in dependence on the change of the state's legal order.

The article deals with the issues of the standard regulation of punishment as service restriction for military necessity towards different categories of the military who serve contract and conscription service in the context of the change of the state's legal order. With advent of of the danger for the state independence of Ukraine, real threats to its territorial integrity, the necessity of calling to limited mobilization, there emerged some issues on standard regulation of the called to mobilization during the special period persons' status. Introducing the new type of serving the duty was one of the steps. It was neglected in issues of the standard regulation of the punishments, which can be applied to different categories of the military. The author payed her attention to the topicality of such a research. The necessity of the implementation of the restrictions for the category of the contract service military with the corresponding restrictions towards other categories of military has been grounded. With the change of the state's legal order its usage is defined only as a possibility of such implementation.

Key words: service restriction for military, contract military service, conscription military service, special period.

Рекомендовано до опублікування на засіданні вченої ради факультету правоохоронної діяльності Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (протокол № 2 від 12.05.2017 р.).